

*Самохіна В. О.,
доктор філологічних наук, професор, завідувач
кафедри англійської філології
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна*

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Є. С. ЧЕКАРЕВОЇ «МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІЙ СИСТЕМІ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ (ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИЙ АСПЕКТ)»

У сучасному науковому дискурсі мова часто є предметом комплексних інтердисциплінарних досліджень, які ґрунтуються на досягненнях лінгвістичної когнітології, лінгвокультурології і дають змогу по-новому трактувати мовні явища з урахуванням екстралінгвальних даних. Саме в такому ракурсі виконано монографію Є.С. Чекаревої, присвячену аналізу концептуальних сфер простору й часу в давньогрецькій мовній картині світу.

Вивчення специфіки вербалізації концептів у функційно-семантичному полі простору й часу ще не ставало предметом комплексного дослідження на матеріалі давньогрецької мови. Підхід, застосований у монографії Є.С. Чекаревої, спрямовано на вироблення теоретичних і методологічних засад концептуального аналізу лексичних одиниць у давньогрецькій мові, виявлення закономірностей їх когнітивного і структурно-семіотичного моделювання.

Рецензоване дослідження є монументальною працею, виконаною в межах магістрального напрямку наукового знання – когнітивно-комунікативного, що дає змогу переоцінити та переосмислити досвід попередніх науковців, глибоко поринути у сфери когнітивного змісту різнорівневих мовних одиниць і визначити їх універсальні та специфічні риси.

Занурення у специфіку організації мовної картини світу еллінів дає змогу ґрунтовно пізнати специфіку мислення людини і сприйняття дійсності. Концептуальні сфери простору й часу відіграють важливу роль у формуванні системи мови взагалі, адже в процесі концептуалізації й категоризації цих поняттєвих структур відбираються й відображаються у свідомості людини базові концепти структури світу, що допомагає глибше поглянути на сутність мови в цілому. Найбільш інформативним рівнем для виявлення засад формування картини світу носіїв мови є її лексико-семантична система. Детально проаналізована в роботі Є.С. Чекаревої лексика просторової і часової семантики давньогрецької мови дає підстави для розкриття специфіки формування базових поняттєвих структур концептуальної системи еллінів.

Актуальність теми монографії видається очевидною і зумовлюється двома важливими аспектами: актуальністю самої сфери дослідження загалом (що нині є безперечним фактом) і актуальністю конкретної проблеми, що вирішується в монографії. Спеціальні проблеми, які розглядаються в роботі, а саме концептуальні сфери простору й часу в системі іменників, прикметників, дійсних елементів давньогрецької мови, також не викликають заперечень щодо необхідності їх вивчення з позицій сучасної парадигми наукового знання.

Позитивною якістю монографії є її теоретико-методологічне підґрунтя, яке базується на фундаментальних концепціях сьогодення: теорія мовної картини світу як матеріального втілення результатів пізнавальної діяльності людини (Н .Арутюнова, Є .Бартмінський, Л .Вайсгербер, А .Вежицька, Д .Герартс, І .Голубовська, Р .Джеккендофф, О .Корнілов, М .Толстой, Б .Уорф, Г .Хойер); когнітивний підхід до визначення статусу категорій і концептів як базових поняттєвих структур (А .Бабушкін, А .Вежицька, Л .фон Вітгенштейн, Г .Волохіна, Б .Горайська, Т .ван Дейк, Р .Джеккендофф, М .Джонсон, О .Кубрякова, Дж .Лакофф, Р .Павільоніс, З .Попова, А .Приходько, Е .Рош, О .Селіванова, Дж .Тейлор); функціонально-семантичний підхід до вивчення мови як системи інтегрованих одиниць (О .Бондарко, Л .Вайсгербер, С .Карцевський, М .Трубецької, Р .Якобсон) . У такій серйозній палітрі наукових парадигм по-новому експлікуються об'єкт і предмет дослідження – лексико-семантична система давньогрецької мови як засіб і форма репрезентації концептуальних структур простору й часу.

Кваліфікований аналіз досить великого теоретичного і фактологічного матеріалу забезпечив високу аргументативність наукових результатів проведеного дослідження. Наукова новизна монографії визначається застосуванням комплексного системно-структурного підходу до вивчення функціонально-семантичних особливостей одиниць різних лексико-граматичних класів давньогрецької мови як репрезентантів просторово-часових концептуальних сфер. Наведені в роботі наукові результати можна кваліфікувати як нові, обґрунтовані, такі, що мають теоретичну і практичну значущість.

Визначальними особливостями монографії Є.С. Чекаревої, на наш погляд, є такі: 1) всебічний аналіз теоретичних і методологічних засад когнітивної лінгвістики; 2) застосування категоріального апарату дослідження, методів і прийомів класифікації лексики просторової і часової семантики з урахуванням принципу антропоцентризму; 3) виявлення специфіки об'єктивації концептуальних сфер простору й часу в системі давньогрецької мови.

Алгоритм викладу матеріалу задається логічною композицією роботи: 2 блоки – теоретико-методологічний аналіз (1 та 2 розділи) та 3 блоки (3–5 розділи) – практичний аналіз мовної репрезентації концептуальних сфер простору й часу в системі одиниць різних лексико-граматичних класів давньогрецької мови. Основний зміст третього, четвертого і п'ятого розділів займає аналіз систем іменників, прикметників, прислівників, займенників та прийменників як вербалізаторів концептуальних сфер простору й часу в давньогрецькій мові. При цьому авторка виходить із того, що кожен лексико-граматичний

Чекарева Є.С. Мовна картина світу в лексико-семантичній системі давньогрецької мови (просторово-часовий аспект) : [монографія] / Є.С. Чекарева. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. – 416 с.

клас слів (частина мови) відповідає певним когнітивним процесам і по-своєму репрезентує результати осмислення й усвідомлення людиною навколишнього світу. Відповідно до цього, в роботі досліджуються лексико-семантичні групи одиниць просторово-часового значення в окремих частинах мови, аналізується їхній кількісний і якісний склад із подальшим встановленням універсальних та етноспецифічних рис об'єктивної концептосфер простору й часу в давньогрецькій мові.

Достовірність результатів зумовлена широким та якісним підходом до досліджуваної проблематики, аргументованістю наукових висновків, які надано в кожному розділі й у загальних висновках, експериментальною перевіркою отриманих даних. Тема і зміст монографії, отримані результати відповідають галузі дослідження. Експліцитність інтерпретації рецензованої

роботи свідчить про безумовну об'єктивність проведеного дослідження та не дає змогу взяти під сумнів достовірність отриманих результатів. Очевидним є великий обсяг роботи, проведеної авторкою, коректність експериментів і старанність оброблення результатів, володіння філологічним дискурсом та термінологією дослідження.

Загалом монографічне дослідження Є.С. Чекаревої робить важливий внесок у розвиток вітчизняної класичної філології, зокрема в царині вивчення лексичної семантики давніх мов, що дає підстави для подальшого моделювання як окремих фрагментів, так і цілісної картини світу, втіленої в давньогрецькій мові. Лінгвокультурологічна спрямованість роботи Є.С. Чекаревої робить її цікавою й корисною для широкого кола фахівців гуманітарного профілю.